

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks / december 2015
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroec laan 15
3080 Tervuren

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 38

December 2015

Werkbezoek door toenmalig ambassadeur Struye de Swielande (†) aan een herbebossingsproject in Kindu

Ledenbijdragen

Meerdere leden zijn zo vriendelijk geweest ons nu reeds hun bijdrage voor het jaar 2016 te doen toekomen. Ongetwijfeld een mooie blijk van trouw aan de ideeën waarvoor wij ons inzetten !

Naar jaarlijkse gewoonte zit in dit nummer het gebruikelijke overschrijvingsformulier. Wij zeggen hartelijk dank aan allen die zonder verwijl hun steentje zullen bijdragen om onze taak naar behoren voort te zetten.

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN
MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT MET GENOEGEN TEGEMOET GEZIEN

Rekeningnummer : 001-4254043-87

IBAN : BE67 0014 2540 4387 – BIC : GEBABEBB

<i>In dit nummer :</i>	<i>blz.</i>
Zonder stemverheffing noch tandengeknars... <i>Guido Bosteels</i>	3
Tropische Kerstnacht <i>Walter Geerts (†)</i>	4
Onze algemene vergadering	6
In memoriam Dominique Struye de Swielande...	8
De Standaard – Quo vadis ?	9
Herinneringen van Adriaan Mertens	11
Herinneringen uit de pionierstijd <i>Fernand Harroy</i>	17
Op de boekentafel Jaak Aerts : Onze tijd in Congo Vergeten Martelaars (Ter herinnering)	21
In memoriam <i>Jacques Schulpen</i>	22
Ontvangen bijdragen	22

**Afrikagetuigenissen wenst al zijn leden en vrienden
een vredig Kerstfeest en een voorspoedig Nieuwjaar**

Zonder stemverheffing noch tandengeknars...

Wij maakten al eerder melding van de opinie van een Nederlandse auteur volgens wie in België 'een andere software' gehanteerd wordt dan die welke boven de Moerdijk in gebruik is.

Dit blijkt nog maar eens door de wijze waarop onze noorderburen aankijken tegen het koloniaal verleden van hun land. De manier waarop dit verloopt is helemaal niet te vergelijken is met de heersende stemming in ons land. Natuurlijk is er qua historische achtergrond van de feiten een sterk verschil tussen onze beide landen. Terwijl de Belgen slechts gedurende 52 jaar een koloniale mogendheid zijn geweest, blikken de Nederlanders terug op historische banden die teruggaan tot eind de zeventiende eeuw. Kan dat de manier verklaren waarop resp. in Noord en Zuid aan dat koloniaal verleden een einde is gekomen ?

De herinnering was al lang uit ons geheugen verdreven dat Nederland van 1945 tot 1950 in een 'kolonialistische' oorlog gewikkeld is geweest waarbij niet minder dan 220.000 Nederlandse militairen naar dat verre Oost-Indië werden gestuurd en, wat meer is, dat 5.000 onder hen er het leven bij hebben gelaten. Wij mogen ook aannemen dat het aantal gesneuvelde Oost-Indische vrijheidsstrijders een veelvoud van dat cijfer zal hebben bedragen.

*Wat wij ons wel herinneren zijn de ontelbare borden en inscripties "**Pas un soldat au Congo**" die eind van de jaren vijftig in ons eigen land welig tierden. Inderdaad heeft België zich elke vorm van koloniaal conflict willen besparen, zonder er evenwel toe te zijn gekomen een prospectief beleid van geleidelijke evolutie naar zelfstandigheid uit te werken.*

*In Nederland is nu pas een belangrijk boek verschenen onder de titel "**Soldaat in Indonesië 1945-1950 : getuigenissen van een oorlog aan de verkeerde kant van de geschiedenis**". Dit werk is het onverbloemde resultaat van een uitgebreid wetenschappelijk onderzoek dat is uitgevoerd in verband met deze "foute" dekolonisatieoorlog. Ook in Nederland is er druk gedebatteerd over het verleden, maar de serene benadering van de feiten, de nuchtere onthechting t.o.v. de zware conflictuele afloop van de kolonisatie vormt wel een scherp contrast met de passionele en vaak ideologisch getinte uitwassen waarmee wij in ons land af te rekenen krijgen.*

Al te weinig is in ons land de politieke wil tot uiting gekomen om een sereen wetenschappelijke balans op te maken van het koloniale verleden van België, ten einde met dit verleden in het reine te komen en veel onzinnig gekrijs te doen ophouden. Suggesties die ook wij destijds samen

met Mémoires du Congo hadden gelanceerd zijn dode letter gebleven. Wie onder ons zou nochtans geen vragende partij zijn voor zulk een wetenschappelijke balans ?

Guido Bosteels, voorzitter

Tropische kerstnacht

Velen onder ons zullen zich de bijzondere sfeer herinneren waartoe het Kerstfeest aan de evenaar aanleiding kon geven. Zulke sfeer wordt op merkwaardige wijze tot uitdrukking gebracht in een prachtige poëtische bijdrage die door onze betreurde vriend Walter Geerts in 1952 werd gepubliceerd in een Kerstnummer van het Vlaamse maandblad "Band" dat destijds in Leopoldstad gepubliceerd werd. Hieruit hebben wij een aantal stemmige fragmenten geselecteerd die wij nog even uit de vergetelheid willen halen.

Het is een wonderbare nacht.

Nog zelden is het zo zacht warm geweest, zo intens zacht en gans het land ruikt ; het ruikt goed na het onweer van gisterennacht, als een bruidsboeket. Het is alsof het leven pas vanavond begonnen is, een nieuwe scheppingsnacht waarin de kiemen tot hun wezen gekomen zijn en de mens de dingen weer een naam geeft.

De kokosbomen in de laan verheffen weer mannelijk hun trotse tooi, er hangt een geheimzinnige levensdrang als een onweerstaanbare drift ; wonderlijk-zware en zwoele geuren drijven uit het woud over, gedragen op een lauwe bries ; de brousse herleeft haar eerste bruidsnacht.

De stilte is weer vol geluiden, zij draagt weer de adem van de evenaar die leeft in deze Afrikaanse nachten en in deze Kerstnacht. De wind brengt met rukken, uit de verte, het dof gedreun van de 'falls'.

Het is een wonderbare nacht, het is weer de nacht van de nieuwe Geboorte.

Ik denk terug aan de jongste brief uit Europa en ik zie hoe de mensen nu, warm ingeduffeld, uit de stemmig verlichte kerk stappen en langs een blanke veldweg naar huis gaan ; zij gaan vlug, hun stappen gedempt door de sneeuw...

Hoe anders was deze nacht in Ibangu, ergens in de vlakte van de Nsele, waar wij nu allen ook herleven in een nieuwe Geboorte.

...

Op al de wegen van uit de omliggende dorpen zag je ontelbare lichtjes dansen, op de voetstap van de dragers : daar kwamen zij allen, de zwarten met hun kinderen, terug naar de bron, op naar de Missie, in deze enige Kerstnacht, terug naar het licht dat barst uit de open kapeldeur. "Mijn deur staat altijd open", zei Pater Overste steeds graag, "ik heb er gewoon geen !" Er was alleen maar een grote portiek waar zij nu allen onderdoor gingen, die zwarten met hun lichtende ziel, vol van het licht dat geboren werd in Liefdeswaanzin.

Rond half twaalf zagen we de witte gedaante van een pater naar buiten komen en op een stuk rail slaan dat voor de kapel hing, onder een afdakje. Zo klonken de feestklanken van de Missie de maanbelichte nacht in, joegen de sterren uiteen, sprongen van heuvel tot heuvel en droegen de boodschap tot aan de einder waar de falls neordreunen in hun bulderend lied...

En daar klonk al het antwoord op de heuvels rondom : daar zwollen op een andere top de doffe slagen van de grote tamtam : en de wind droeg hun blijde nieuws over de wouden en de vallei tot een nieuwe top, steeds verder, van tot top. Het klonk oneindig ver, wegstervend in het zuiden, en ik weet niet zeker of ze ginds nog de kerstboodschap seinden of een zwoele dans scandeerden rond een laaiend vuur...

De kapel – waar achteraan een bank was vrijgelaten voor de blanken van de post – zat al stampvol. Vele zwarten waren al dagen op reis ; zij woonden in afgelegen dorpen aan de andere kant van de stroom, en zij hadden hun have in een bundel op hun hoofd gepakt en zo waren ze in hun beste plunje naar de heuvel gekomen waar hun Heer geboren werd. Ze drongen zich vast tegeneen tussen de banken en buiten stonden ze nog in dichte drommen voor de ingang. Vooral in de Kerstnacht was de kerk te klein.

De vrouwen droegen lange, sierlijke panen met helle kleuren en vele droegen ook een slapende baby op de rug. De mannen stonden kaarsrecht in hun witte pak, de ouderen, met een grijze stoppelbaard, de gestopte jas over een donkere paan. De kinderen, och zij waren als alle kinderen en keken met grote, open kinderogen naar al het wondere licht op het altaar en de vreemde hut in de hoek waar het Kind lag op stro, en de ezel en de os getrouw naast elkaar.

Er hing een scherpe geur : een vreemd mengsel van wierook, zweet, parfum en nieuwe kleren. Daar hing ook een gewijde sfeer : er brandde in hen een kinderlijk geloof in Nzambi die weer geboren werd voor hen, gelouterd uit hun angst herboren.

Daar klonken buiten weer de heldere klanken : wij hielden onze adem in toen de bel rinkelde aan het altaar en pater Overste binnentrad in zijn schoonste gewaad ("datgene dat nog maar drie keer opgelapt was", had hij gevraagd) en het werd muisstil toen hij de eerste tonen van het Introïtus aanhief.

Het harmonium kraakte bijzonder vanavond, het had zwaar geleden van de vochtigheid van de laatste dagen ; bovendien klonk de hoge mi nog altijd vals, maar in onze oren klonk het als een concertorgel en het zong zijn mooiste lied in de Kerstnacht in Ibangu. En het werd me warm om het hart toen Pater Smets met zijn Limburgs accent een Vlaamse leyse zong, zo zacht, onder begeleiding van het krakend harmonium ; zij klonk zo wonderlijk schoon, die winterse leyse in een Afrikaanse noodkapel op die heuvel van Ibangu...!

Foto Carlo Lamote

De jaarlijkse algemene vergadering van Afrikagetuigenissen

De jaarlijkse algemene vergadering van Afrikagetuigenissen heeft dit jaar op 8 oktober plaatsgevonden in de gebouwen van het Afrikamuseum te Tervuren.

Zoals steeds werd de vergadering geopend met een rouwhulde aan de overleden leden. Daaronder moeten worden vermeld eremagistraat Willy Mertens, kunstenaar Marcel Schuer en mevrouw Molly Fonteyn. Deze laatste was een van onze zeldzame leden waarvan wij formeel weten dat zij in Congo geboren was (en wel in 1927, in Matadi, waar haar vader aan het havenbedrijf actief is geweest en o.m. het volle impact van de '*effort de guerre*' heeft doorstaan (Zie ons vorig nummer).

De vergadering nam kennis van het gebruikelijke jaarverslag. Hoewel onze vereniging met fierheid terug kan blikken op het werk dat tijdens het eerste decennium gerealiseerd werd, hebben wij nog heel wat werk voor de boeg : ondermeer diverse publicaties staan nog op stapel. Ook leveren wij een actieve medewerking aan de koepelorganisatie van Afrikaverenigingen (KBUOL/UROME). Vooral is er uiteraard de driemaandelijks Nieuwsbrief van de vereniging, waarvan blijkt dat die gretig gelezen wordt en naar behoren op prijs gesteld.

In samenwerking met de KBUOL/UROME en met de zusterorganisatie Mémoires du Congo zijn voorbereidingen aan de gang tot het realiseren van een belangrijke film over ons aller Congolese verleden. Ook werken wij actief mee met 'België-Congo verbroederd', de organisatie die de herinnering aan de tragische gebeurtenissen van 1964 in stand helpt te houden.

De rekeningen over het vorige jaar en de begroting voor dit jaar werden zonder opmerkingen goedgekeurd. De vergadering verleende kwijting aan het bestuur en aan de rekeningencommissaris Paul Lelièvre-Damit.

(Al deze verslagen worden graag toegestuurd aan alle belangstellende leden.)

Met veel genoegen mochten wij bij deze gelegenheid een nieuw lid van de raad van bestuur verwelkomen. Wij zeggen hartelijk dank aan Jos Ver Boven, die graag bereid werd gevonden om onze bestuursraad te komen versterken. Zijn naam laat natuurlijk al vermoeden dat hij niet vreemd is aan de bekende auteur Daisy Ver Boven, die inderdaad zijn eigen moeder is. Het verheugt ons natuurlijk dat er ook heel wat jongeren zijn van wie gezegd kan worden dat, naar het woord van Daisy zelf, 'de rode aarde aan hun hart blijft kleven'.

Tijdens deze vergadering kwam ook pater Ward Costermans, dominicaan, zelf ook oud-missionaris, aan het woord. Hij is het die aan de oorsprong ligt van de publicatie van het belangrijke boek "Vergeten martelaars ?" van Dries Vansyacker, professor aan de KU Leuven (Zie ook het vorige nummer van onze Nieuwsbrief). De titel van het boek, dat net op zijn tijd komt – ruim vijftig jaar na de tragische gebeurtenissen – liegt er niet om. Het was meer dan tijd om de geschiedenis te schrijven van die onnoemelijke feiten, vooral in Noord-Oost Congo, waarbij 156 katholieke en 29 protestantse religieuzen, naast een onbekend aantal blanke leken en duizenden Congolezen op weerzinwekkende wijze van het leven werden beroofd. Wij kunnen ons niet neerleggen bij de onverschilligheid van teveel landgenoten ten overstaan van deze inderdaad 'vergeten martelaars' en blijven ons

inzetten opdat deze onschuldige slachtoffers, die men ooit 'de besten onze broeders' noemde, nooit zullen worden vergeten.

Helaas moesten wij bij deze gelegenheid ook terugkomen op onze strubbelingen met de krant De Standaard. Zoals men weet heeft een artikel van Abou Jahjah in een editie van juni jl. heeft aanleiding gegeven tot een ongeziene verontwaardiging in alle kringen van oud-kolonialen. De redactie van de krant heeft niet gereageerd op ons bezwaarschrift en blijft zich hullen in een hooghartig stilzwijgen, maar wij kunnen het hierbij niet laten. (Zie elders in dit nummer).

Tot besluit van de vergadering aanhoorden de aanwezigen een causerie door de voorzitter, waarin deze zijn herinneringen ophaalde over de realisatie van de film 'A Nun's Story' waarvan Stanleystad in januari-februari 1958 het toneel is geweest. Daarbij verstrekke de spreker ook nadere informatie over de ware geschiedenis van de Vlaamse zuster Marie-Louise Habets, wier levensverhaal aan de oorsprong heeft gelegen van het geromantiseerde filmverhaal dat ontelbare film liefhebbers de wereld rond beroerd heeft.

Ter gelegenheid van deze herinneringen mag wel met enig genoegen worden aangestipt dat wij – anders dan wij van Amerikaanse zijde helaas gewoon zijn – met deze film worden vergast op een opvallend positief beeld van de Belgische aanwezigheid in Afrika.

*Het geestdriftige afscheid van de filmploeg van Warner Bros op de luchthaven van Simi-Simi (Stanleystad)
(Foto José De Wilde)*

In memoriam

Ereambassadeur Dominique Struye de Swielande

Onze beweging heeft een pijnlijk verlies geleden in de persoon van ere-ambassadeur Dominique baron Struye de Swielande.

Kort nadat het bereiken van de leeftijdsgrens een einde had gemaakt aan zijn rijk- gevulde diplomatieke carrière, werd de heer Struye bereid gevonden om het voorzitterschap op zich te nemen van de koepelorganisatie van bij Afrika betrokken verenigingen (waaronder ook de onze), de Koninklijke Belgische Unie voor de Overzeese Landen (KBUOL-UROME). Het was uiteraard een buitenkans voor deze vereniging een man van zulk formaat en aanzien als voorzitter aan het roer te krijgen. Helaas zou dit voorzitterschap van verrassend korte duur zijn, als gevolg van de onverbiddelijke ziekte die hem voortijdig uit ons midden heeft weggerukt.

De diplomatieke loopbaan van Dominique Struye had een aanvang genomen in 1974. Aanvankelijk bekleedde hij posten in Oostenrijk, Nigeria, Zimbabwe, Zaïre, de Verenigde Staten. Naderhand vervulde hij diverse hoge functies in de kabinetten van talrijke ministers: Tindemans, Eyskens, Dehaene, De Crem en Staatssecretaris Moreels.

Op het diplomatieke vlak zien wij hem o.m. aan het werk, afwisselend met opdrachten in de voornoemde ministeriële kabinetten, als consul-generaal en plaatsvervangend permanent vertegenwoordiger bij de Verenigde Naties in Genève, als Belgisch ambassadeur in Duitsland, als permanent vertegenwoordiger bij de NAVO, als ambassadeur in de USA en uiteindelijk als ambassadeur in Kinshasa.

Zoals men ziet doorkruist Afrika herhaaldelijk de indrukwekkende loopbaan van deze diplomaat. Zo begrijpen wij dat dit continent een bijzondere plaats is gaan innemen in zijn hart en zijn geest. Des te meer beseffen wij welk verlies het heengaan van deze ervaren, talentrijke en fijnzinnige humanist voor onze beweging betekent. (GB)

De Standaard – Quo vadis ?

Ons Standaard-dossier, dat wij hebben moeten openen naar aanleiding van de publicatie op 5 juni jl. van het intussen beruchte artikel van Dyab Abou Jahjah, 'De Congolese balk in het Belgische oog', wordt maar steeds lijviger, maar het minste dat men kan zeggen is dat nog geen gunstige evolutie in het vooruitzicht komt.

Wij willen er eens te meer aan herinneren dat het niet onze roeping is, ons als verdedigers van het koloniaal systeem als zodanig op te werpen. Integendeel is het steeds ons opzet geweest op een serene en objectieve manier getuigenis af te leggen over ons verleden in Midden-Afrika en deze geschiedenis voor het nageslacht te helpen bewaren. Toch kan het gebeuren dat zelfverdediging zich opdringt wanneer valse, kwetsende en beledigende informatie over dat verleden de wereld wordt ingestuurd.

Onze eerste reactie op het bovenbedoelde hatelijke artikel was onze brief van 11 juni jl. aan Karel Verhoeven, hoofdredacteur van de krant. Die luidde :

Geachte heer hoofdredacteur,

"Zo onbillijk kan een kleine beslissing zijn". Dat schrijft u in uw editie van 6-7 juni als titel van een hoofdartikel. Het spijt ons u te moeten vragen zelf deze woorden zorgvuldig indachtig te zijn.

Het is inderdaad zo dat u een groot aantal lezers van uw krant die in Afrika actief zijn geweest gekrenkt en beledigd hebt door het publiceren in uw nummer van 5 juni van een artikel van de hand van Dyab Abou Jahjah onder de titel 'De Congolese balk in het Belgische oog', waarin de auteur zich bezondigt aan een even onverantwoorde als onzinnige scheldpartij.

Onze vereniging, die zich tot doel heeft gesteld een serene en objectieve bijdrage te leveren tot de geschiedenis van de Vlaams-Belgische aanwezigheid in Midden-Afrika, zowel voor als na de onafhankelijkheid, heeft zich steeds afzijdig gehouden van allerlei discussies omtrent onze koloniale geschiedenis. De pijn die zovelen onder onze vrienden hebben gevoeld, die zich met hart en ziel hebben ingezet voor het welzijn van de Congolese bevolking, belet ons evenwel het stilzwijgen te bewaren.

Enkele dagen geleden nog waarschuwde Paus Franciscus in Sarajevo voor een soort oorlogsklimaat dat in de hand wordt gewerkt door degenen die aansturen op conflicten tussen verschillende culturen en beschavingen.

Wij wensen u dan ook te vragen welk belang uw krant met het publiceren van zulk een boosaardig karikaturaal betoog voor ogen heeft.

Hoogachtend,

Hoewel wij dachten de genoemde hoofdredacteur in gematigde en beschaafde termen te hebben aangeschreven, heeft deze niet de behoefte gevoeld om ons enig antwoord te doen toekomen.

Het is nu zo dat de bedoelde krant zich erop beroemt een ombudsman in dienst te hebben. De website van de krant leert ons inderdaad dat 'de lezers mogen verwachten dat de krant aan strenge kwaliteitsnormen voldoet en dat ze transparant verantwoording aflegt over haar keuzes'. En verder : 'De ombudsman onderzoekt klachten en opmerkingen over de journalistiek van de krant. Was het nieuws feitelijk correct? Werd het evenwichtig (sic) gepresenteerd? Hebben de journalisten de deontologie gerespecteerd? Over zulke kwesties gaat de ombudsman met de lezers in dialoog (resic)'.

Ziehier derhalve onze brief aan Tom Naegels, de ombudsman in kwestie, d.d. 18 oktober, nadien bij aangetekend schrijven bevestigd op 19 november, maar u hebt het al geraden, wij hebben inmiddels nog geen spoor van antwoord ontvangen.

Geachte Ombudsman,

Wij namen met belangstelling kennis van uw bijdrage : 'Voor het eerst in Hebron', waaruit wij vernemen dat uw redactie het eens is met de kritiek van lezers die vonden dat de teneur van bepaalde gepubliceerde teksten niet voldoende objectief was. *(in verband met de Joods-Palestijnse verhoudingen – red.)*

Wij moeten echter uw aandacht vragen voor een veel ernstiger probleem, dit in verband met een column van Dyab Abou Jahjah, 'De Congolese balk in het Belgische oog' d.d. 5 juni 2015, waarin de auteur zich overlevert aan een ongehoorde scheldpartij tegen de voorbije Belgische aanwezigheid in Congo, waarin hij bepaalde betreurenswaardige ontsporingen ten tijde van Congo-Vrijstaat gewoon gelijkschakelt met het beleid dat naderhand in Belgisch Congo werd gevoerd. Dit artikel heeft aanleiding gegeven tot ongeziene verontwaardiging van een groot aantal lezers van uw krant, die zich diep gekwetst en beledigd hebben gevoeld en heel wat protestbrieven naar de redactie blijken te hebben gestuurd. Zo ook onze vereniging (zie onze brief van 11 juni 2015 als bijlage 1).

Uw redactie heeft zich echter in een hooghartig stilzwijgen gehuld en, erger nog, op 20-21 juni een artikel van een zekere Luc Van Doorslaer laten verschijnen – een artikel waar gewoon geen woorden voor zijn – waarin wordt betoogd dat koning Leopold II een erger crimineel geweest zou zijn dan Adolf Hitler.

Als bijlage 2 zult u hierbij ook een afschrift willen vinden van een bijdrage over dit incident die in de jongste editie van het tijdschrift van onze vereniging gepubliceerd werd. *(in onze Nieuwsbrief 37 – red.)*

Inmiddels namen wij ook kennis van het artikel '**Een krant kiezen is geen kant kiezen**' van hoofdredacteur Karel Verhoeven d.d. 12 september jl. Uit dat artikel leren wij ondermeer

- dat de krant 'de discussie wil bevorderen om het algemeen belang vooruit te helpen',
- dat 'de belangrijkste drijfveer waarheidsvinding is'
- dat 'woord wederwoord krijgt'
- en tenslotte dat '*De Standaard* rechtvaardigheid als een essentieel streven beschouwt'.

In het licht van die mooie beginselverklaringen vragen wij ons dan ook af

- welk algemeen belang de krant dan wel voor ogen had door die twee onzinnige en stuitende artikelen te publiceren,
- in welke mate die teksten naar de mening van de redactie bijdragen tot enig streven naar waarheidsvinding,
- welk wederwoord wij na ons woord nog mogen verwachten,
- of de redactie van *De Standaard* er in eer en geweten van overtuigd is in deze zaak de rechtvaardigheid te hebben gediend.

Wij rekenen er stellig op dat u er prijs op zult stellen aan deze aangelegenheid de vereiste aandacht te besteden.

Hoogachtend,

Alsof dit alles niet genoeg was, lezen wij in de krant van 12-13 december, in grote letters, 'BELGISCH CONGO WAS EEN GROOT DWANGARBEIDERSKAMP', met daarbij een uitgebreid artikel van de hand van Ludo De Witte, waarvan de inhoud zich laat raden.

Inmiddels is er ook een soort collectieve hysterie ontstaan in verband met de figuur van koning Leopold II.

In het licht van deze gang van zaken zullen wij beslist 'een hogere versnelling inschakelen' ! Lees daarover meer in ons volgend nummer !

Het Bestuur

Uit de memoires van Adriaan Mertens

Voormalig missionaris in de Kivuprovincie

Al een tijdje geleden had ik het idee opgevat om mijn mooiste Afrika-herinneringen op schrift te stellen maar heb dit steeds maar uitgesteld. Telkens had ik wel iets anders te doen.

Na er gelukkig toe te zijn aangemoedigd, ben ik er dus eindelijk aan begonnen....

Het is wel eigenaardig : eens eraan begonnen kan ik er moeilijk nog mee ophouden... met natuurlijk het gevaar alles tot in details te willen vertellen en zo wat langdradig te worden... Dat nemen jullie er dan maar bij !

Voor mij is het wel pijnlijk, terwijl ik dit vertel, te bedenken dat van al de lieve mensen waarover ik ga schrijven heel waarschijnlijk niemand nog in leven is. Het zou inderdaad een groot toeval zijn moesten enkelen van hen, na zovele jaren, de talrijke oorlogen, volkenmoorden en andere rampen die de streek van de Grote Meren teisterden, overleefd hebben.

HetTanganyikameer

De bedoeling van deze "Memories", die ik "Kribbels" noem, is mijn belevenissen in Afrika gedurende de woelige jaren voor en na 1960 aan de volgende generaties te vertellen. Ik durf veronderstellen dat meerderen daarvan even blij zullen zijn met deze getuigenissen als ik dat ben met foto's en documenten die ik over mijn eigen voorouders heb kunnen ontdekken. Of is het vaak alleen maar als men een jaartje ouder wordt dat je plots veel interesse krijgt voor alles wat je voorgeschiedenis betreft?

Heel waarschijnlijk zijn er, buiten familie en bekenden, niet meer zoveel mensen die belangstelling kunnen opbrengen voor wat ik wil vertellen. Het gaat over dingen die nu al 50 jaar geleden zijn gebeurd. Ondertussen zijn de rampen die de streek van de Grote Meren de laatste jaren zijn blijven teisteren van zulk een dimensie dat ik me die in mijn somberste dromen niet had kunnen inbeelden. Maar ondanks deze pijnlijke vaststelling heb ik persoonlijk toch ook de voldoening gekend zovele mooie herinneringen van voor die tijd uit mijn tanend geheugen op te diepen. Dit roept emoties op die gans mijn leven positief en optimistisch gekleurd hebben. Iets waar ik nu, meer dan 80 jaar oud, nog tevreden en gelukkig om ben.

“MAKUMBOKELE”

Elders heb ik al verteld dat de Warega, een van de stammen die in Zuid-Kivu wonen, mij de bijnaam gaven van *“Makumbokele”* dat is in de ki-rega-taal: *“hij die vrijuit met iedereen praat”*. Dat was inderdaad zo. Ik heb altijd de nieuwsgierigheid gehad de oudere mensen die ik kende over vele zaken te ondervragen en zo ben ik tenslotte toch heel wat van hun

Goede vrienden uit Lulingu

geschiedenis, hun gewoonten en gebruiken te weten gekomen.

Hierbij een voorbeeld om dit te illustreren. Het was rond 1957, dus nog in de koloniale periode. Ik had wel ooit horen vertellen dat sommige blanken ambtenaren van de koloniale administratie de “ossepees” gebruikten als “karwats” om te inlandse gevangenen lijfelijk te straffen, bijv. 10 slagen met de “kiboko” voor een bepaald misdrijf. Eens vroeg ik aan een groepje mensen in **Kalole** met wie ik een praatje had geslagen of iemand van hen wel ooit op die manier mishandeld was geworden. Ik was verbaasd door het verontwaardigde antwoord : “Wat denkt gij wel van ons, wij zijn eerlijke mensen en die straf wordt alleen maar voor de grootste bandieten toegepast”.

Dit vertelden me mensen van de Warega-stam en ik gaf me er wel rekenschap van dat een **Murega** je meestal vertelt wat hij meent dat jij graag hoort, wat niet altijd de objectieve waarheid is. Daarom heb ik het ook eens in **Mingana** aan een paar Wazimba gevraagd: De **Wazimba**, een buurstam van de Warega, maar met totaal andere gewoonten en gebruiken, zijn meer rechtuit en zeggen je wat ze denken zonder een blad voor de mond te nemen. “Hebben jullie wel eens te doen gehad met een blanke die de zwarten echt mishandelde ?” En enkele ouderen vertelden me het volgende : “ Heel lang geleden was er hier een blanke *“chef de poste”* (dat was de plaatselijke blanke koloniale autoriteit) die de zwarten op de brutaalste manier behandelde. Onze chefs zijn hem gaan aanklagen bij zijn oversten en na een onderzoek zijn er verschillende blanken uit Kindu gekomen om die man te arresteren. Wij hebben allemaal gezien hoe ze die blanke geboeid achter op een open camionette hier voorbij naar Kindu voerden en we hebben hem hier nooit meer weergezien”.

Dit verhaaltje wil niets bewijzen of rechtzetten. Natuurlijk zijn er misbruiken geweest. Waar zijn die er niet ? Niets in de wereld is wit-zwart. Alles en iedereen heeft steeds wel ergens zijn grijze kant. Bovendien is alles tijdsgebonden en moet men de geschiedenis ook in tijdsverband zien en trachten ze te assimileren zoals ze is. De kolonisatie van Centraal Afrika was inderdaad kolonisatie maar heeft ook alles te maken met **de uitroeiing van de slavenhandel** en de **pacificatie** van deze streken. Dit wordt wel eens vergeten. De kwestie is vooral wat de Afrikanen er zelf over denken... en dat wordt hen maar zelden gevraagd.

Ik was nog maar enkele maanden in Congo, in 1954, en mijn eerste zorg was zo vlug mogelijk de taal te leren. Daarom besteedde ik al mijn vrije tijd om met de mensen te praten en zo stilaan voldoende taalkennis op te doen. Op de Missie van Mungombe kwamen er altijd veel mensen langs die een oplossing zochten voor hun dagelijkse

problemen, zoals ik al eerder heb verteld. Zo stond er op zekere dag een bejaard echtpaar te wachten aan het dispensarium en ik profiteerde van de gelegenheid om even een praatje te slaan. Ik merkte op dat beiden een groot open gat hadden in het bovenste deel van beide oorschelpen en vroeg aan de man wat dat te betekenen had.

Dan vertelde de man dat hij en zijn vrouw, "zamani" (heel lang geleden) bij een razzia in hun dorpje door de Arabieren gevangen waren genomen en met een gat in hun beide oren door de slavenhandelaars waren gemerkt om als slaven weggevoerd te worden. Maar onderweg werd de karavaan aangevallen door Belgische militairen die rond het einde van de 19de eeuw de slavenhandel in de Maniema bestreden. De slavendrijvers en hun trawanten sloegen op de vlucht en zo werden al de slaven bevrijd. Dat was het verhaal van die oude man en dit waren letterlijk zijn woorden : **" Wij zijn uw "broers" (wandugu wako) eeuwig dankbaar want zij hebben van ons en van duizenden van onze lotgenoten weer vrije mensen gemaakt"**. Voor die eenvoudige man waren alle blanke Europeanen broers onder mekaar.

Autostrade met brug in "goede staat"...

Wegenbouw in Kivu

Voor veel mensen is het evident dat de slavernij helemaal uit de tijd is en dat ze nergens nog bestaat. Voor mij is dat niet zo zeker. Ik ga jullie vertellen waarom.

Het was in Baraka, in 1963, op de linkeroever van het Tanganyikameer dat ik op zekere dag met mijn motorfiets door een stuk overstroomde weg wilde rijden. Maar ik slaagde er niet in het gas aan te houden, de uitlaten liepen vol water en ik viel stil. In Congo was het zo dat niemand je zomaar in de steek liet als je in de penarie zat. Met de spontane hulp van twee voorbijgangers geraakte ik op het droge om te proberen de motor weer op gang te brengen. Terwijl ik daarmee bezig was vertelden mijn twee vriendelijke helpers dat zij op weg waren naar hun dorp. Zij werkten al jaren bij een rijke mututsi-veehouder uit de streek (de Batutsi zijn de dominerende minderheid in Rwanda en Burundi) en die had hen nu naar huis gestuurd om een vrouw te zoeken.

" Hebben jullie dus al genoeg verdiend om een bruidschat te betalen" vroeg ik hen. En dan legden ze mij uit dat zij al heel lang bij die rijke mututsi hadden gewerkt als veehouders, dat die man hen geen loon uitbetaalde maar hen wel het nodige gaf om te leven en hen nu ook zou helpen om de bruidschat te betalen, te trouwen en dan bij hem terug te keren en dat zij zeer tevreden waren en hun ganse leven in dienst van die baas wilden blijven. Zij waren er zich niet van bewust, maar deze praktijken zijn in feite vermomde slavernij en dit geval is niet uniek. Geen loon, geen sociale zekerheid, wel onderhoud zoals men een goede waakhond of een sterk lastdier verzorgt. Trek zelf maar je besluit...

Nog een ander geval dat een vriend mij in 1963 vertelde : In Kasongo waren er veel rijke moslims, handelaars en halfbloed-nakomelingen van **Tipo-Tipp** en de slavendrijvers van de vorige eeuwen. Vele van hun bedienden bekeerden zich tot de Islam, iets wat niet moeilijk was. Je moest juist maar publiek verklaren : "Allah is groot en Mohamed is zijn Profeet", een witte kanzu (overrok) aantrekken en min of meer de moslimgewoontes aankleven zonder veel in je traditionele leefwijze te moeten veranderen. Bekeerde moslims groeten je met een langgerekte "salaaam" waar anderen "jambo" zeggen. Ze beamen je woorden met "naaaam" in plaats van "ndiyo" om met een "ja" te bevestigen.

Schoolkinderen in Lulingu

Die oude moslimfamilies hadden familiebanden in Dar-Es-Salaam, Zanzibar en tot in Mekka en gans het Arabisch schiereiland.

Zoals iedereen weet is het de plicht van elke moslim eens in zijn leven naar Mekka op bedevaart te gaan als het kan. Dus niemand gaat die kans weigeren als ze hem voorgesteld wordt. Het scenario zou je als volgt kunnen verhalen:

Een familielid in Mekka vraagt aan zijn achterneef in Kasongo of hij hem geen "slaaf" zou kunnen bezorgen en hij krijgt een positief antwoord terug. Een van de bedienden van de moslim in Kasongo krijgt het voorstel om op bedevaart naar Mekka te gaan om hem zo te belonen voor zijn goede diensten. De heenreis wordt hem volledig betaald en hij krijgt het adres mee waar hij in Mekka terecht kan. Daar wordt hij goed ontvangen maar wel verplicht ondertussen aan het werk te gaan bij zijn huisbaas. En als hij na enkele tijd terug naar Kasongo wil dan heeft hij natuurlijk geen geld om die lange reis te betalen, hij heeft trouwens de prijs van de heenreis nog niet betaald.

En zo blijft hij zijn leven lang de schulden betalen die hij aan zijn baas verplicht is en komt tenslotte nooit meer naar huis terug. Pure slavernij, alhoewel het goed verdoken is en niemand er iets tegen kan doen. En als je dan vraagt hoe dat op de dag van vandaag nog mogelijk is dan zeggen ze : Och dat is altijd zo geweest en dat zal wel altijd zo blijven. *Mambo ya zamani. Utafanya nini?*

Ik herinner me dat veel mensen graag werk vonden op de missie. Dan mochten ze in het dorp van de Missie komen wonen en dan waren ze ook ontslagen van de karweien die aan de gewone "burgers" werden opgelegd. Waarin die werkjes bestonden weet ik niet juist meer. Het is al zo lang geleden. Maar ik weet dat ze verplicht waren per familie een bepaalde oppervlakte grond te ontginnen en te bewerken om in hun eigen behoeften te

kunnen voorzien en eventuele hongersnood te vermijden. Het kweken van katoen, koffie, arachiden (apennootjes) of ook palmnoten werd aangeraden en gepromoveerd door private maatschappijen zoals Contonco die dan ook het zaad en de ontsmettingsmiddelen leverden, de velden controleerden en de oogst tegen officiële prijzen opkochten.

Vele mensen, vooral bij de Wazimba heb ik dat gezien, gingen hierop in, cultiveerden die producten en dat bracht hen regelmatig heel wat “zaad in het bakje” Het viel dus ook wel op dat die mensen zich de “luxé” konden permitteren fietsen te kopen, naaimachines, platendraaiers, radio's. Vooral echter nieuwe kleren voor de vrouwen, die zich zo kunstvol in de modernste kleurrijke wax-stoffen kunnen draperen. **Wax** was de mooiste en beste kwaliteit van stoffen voor vrouwen, zeer geapprecieerd en naar men mij vertelde van Nederlandse fabricatie.

Dank zij die landbouwpolitiek genoot de streek van Mingana in de vijftiger jaren een relatieve welstand die men bijv. bij de Warega, meer jagers en minder landbouwers, niet vond.

Toch heb ik veel mensen horen klagen over het werk dat ze “vrijwillig” moesten doen. Ondermeer de wegen te herstellen en open te houden voor het verkeer als die bijv. door wateroverlast of grondverschuiving onderbroken was en meer van dergelijke “corvées”.

Nog iets wat velen nooit aanvaard hebben: Het verbod **hennep** te planten om te roken en **alcohol** te stoken om te drinken. (bangi = hennep en lukutu = eigengestookte alcohol).

Er werd veel “**bangi**” (hennep) gerookt en “**lutuku**” (eigengestookte alcohol) gedronken want dat hadden ze altijd gedaan. Hun alambiek-installatie was erg primitief maar zeer productief. Van alles wat kon “gisten” stookten ze alcohol : maniok, rijst, bananen, enz.

Eens, het was in een schoolkapel van Mingana in 1961, heb ik alcohol van bananen geproefd en het smaakte echt niet slecht! (Het smaakte naar een likeur die ik ooit gedronken had en die men “Crème de banane” noemde!)

Maar onze boy Chrysostome, bekwaam het minder goed. Op die reis vergezelde hij mij als keukenpiet: en waar ik alleen maar even “genipt” had van die “likeur”, had hij het daar niet bij gelaten. Hij was blijven drinken tot hij stomdronken was en helemaal overstuur. Zelden had ik hem zo agressief dronken gezien want het gebeurde hem wel meer dat hij een glaasje te veel dronk. Typisch bij deze brave man was dat telkens hij een glaasje te veel ophad, hij kwam protesteren over de uitbetaling van zijn loon : die cijfers achter de komma in zijn loonboekje kreeg hij nooit uitbetaald en dat was volgens hem niet rechtvaardig.

Het was niet gemakkelijk hem uit te leggen dat bijv. de som van 654,75 fr, door ons afgerond werd tot 655 fr. Terwijl hij meende dat hij recht had op 65.475 fr....Als hij echter de dag daarna weer nuchter was drong hij niet verder aan. Maar die komma stelde hem ergens toch voor problemen. Hij scheen er het zijne van te denken : “Mayele ya wazungu !” dwz: trukjes van de blanken om ons zoals altijd in de doekjes te doen...

Ik heb een man gekend, hij was verpleger in het hospitaal, die door te veel van die alcohol te drinken blind was geworden. Het probleem met die zelfgestookte alcohol was dat die niet gecontroleerd werd en dat niemand wist hoe hoog het alcohol-gehalte lag.

Het goudzoeken was door de wet verboden en strikt voorbehouden aan de mijnmaatschappijen. Dit geldt natuurlijk ook voor andere ertsen die ontgonnen kunnen worden : tin, kobalt en het fameuze Coltan dat tegenwoordig overal in de streek wordt opgedolven en klaarblijkelijk te maken heeft met de invasie van Rwanda in die streken....

Die mijnmaatschappijen kregen dus op aanvraag concessies toegewezen waar ze, na prospectie, hoopten rijke ertslagen te kunnen ontginnen. Voor die werken werven ze

vrijwillige werklieden aan uit ander stammen en bouwden voor hen kampen met eenvoudige huisjes die naar vorm en indeling veel op de traditionele hutten geleken.

Hier waren er echter veel problemen met de plaatselijk chefs die deze mijnen als een onrechtmatige intrusie in hun gebied beschouwden. Ze staken dan ook vaak stokken in de wielen en maakten het leven van die “vreemde” werklieden, waarover zij in feite geen gezag hadden, dikwijls onmogelijk. Anderzijds waren de mijnen dan wel verplicht in dat gebied de wegen te onderhouden en aan alle bewoners gratis medische zorgen te verstrekken en een compensatie te betalen conform het gewoonterecht.

De mijnen die ik gekend heb waren allemaal bovengronds. De tinertslagen bevonden zich vaak op een of twee meter onder de begane grond. Elke mijnwerker kreeg zijn dagtaak: bijv. 2 kubieke meter aarde uitgraven. Mijn vriend Jérôme vertelde me dat hij er 's morgens om 6 uur aan begon en om 9 u. was hij er al mee klaar en ging hij op zijn eigen veld werken.

Het systeem bestond erin de aarde die het erts bevatte (in dit geval tin-erts) in een houten geul met stromend water te storten. De aarde vloeyde weg met het water en de zwaardere korrels tinerts bezonken en werden zo gemakkelijk gesorteerd en bewaard in olievaten van 200 liter inhoud. Zo een vat vol zuivere tinerts woog meer dan 1000 kg. Meer dan vier van die vaten kon een grote vrachtwagen niet vervoeren....

Na de onafhankelijkheid van Congo was het clandestien goudzoeken algemeen verspreid.

De Staat is zelfs verplicht geweest de wet te versoepelen zodat iedereen, onder bepaalde voorwaarden goud mag zoeken waar dat te vinden is, meestal in de rivieren. Met een soort grote ijzeren schotel wordt het zand in de rivier samen met water opgeschept en dan, meestal vruchteloos, onderzocht naar eventuele kleine goudkorreltjes in het zand.

Meer dan eens zijn mensen mij goud komen presenteren om te kopen. Het waren minieme korreltjes in een lucifersdoosje. Ik ben daar nooit op ingegaan want de goudhandel is door de wet geregeld en het is beter je daar niet in te mengen. Dat werd al wel eens vergeten en de overtreders werden zeer zwaar bestraft.

De grootste
brok goud
van Kamituga

73.530 kgr.

Getuigenis uit de pionierstijd

Fernand Harroy

Wij vatten hier de publicatie aan van een kruidig verhaal uit de pionierstijd. Het gaat om de herinneringen van een zekere Fernand Harroy, die in het jaar 1900 voor het eerst naar de toenmalige Vrijstaat Congo vertrokken is. Men heeft ons verzekerd dat hij de vader was van Jean-Paul Harroy, adjunct gouverneur-generaal, bevoegd voor Ruanda-Urundi. Deze memoires verschijnen hier in de vorm van een causerie die de auteur destijds voor de Cercle royal africain gehouden heeft.

Dames en heren,

Ik vraag me af, dames en heren, of ik moet beginnen met een dankwoord voor de eer die u mij betuigt door naar hier te zijn gekomen dan wel om excuus te vragen voor het feit dat ik hier voor u sta.

U bent wel moedig om naar een tachtiger als ik te komen luisteren en ikzelf weet dat ik overmoedig ben door te vergeten dat het geheugen van een oude man zo iets is ziet als een gruyèrekaas.

Er is me dus gevraagd hier enkele herinneringen op te roepen over het begin van mijn loopbaan in 1900 en ik gaf gevolg aan deze uitnodiging omdat ik weet dat ik op uw begrip mag rekenen en dat u zult willen gedogen dat ik veel over mezelf ga spreken.

1900 ! Men heeft zich al vaak vergist door te menen dat dit tijdperk tot de heldentijd behoort. In 1900 was dat heldentijdperk al lang voorbij. Immers,

- Wij hadden de gelegenheid om per spoor van Matadi naar de Stanley Pool te rijden zodat de kalvarieweg van de vroegere karavaanroute ons bespaard is gebleven;
- Ten tweede is het hele land nu veel rustiger geworden vermits de inlanders nu geen schrik meer hoeven te hebben voor de razzia's van de slavenhandelaars.

Deze gelukkige evolutie hebben we te danken aan de campagne tegen de slavenhandel en aan de strijd tegen de Arabieren. Dat was een gruwelijke tijd, die gekenmerkt was door de heldhaftigheid van vele medeburgers. Zij zijn het die u stichtende verhalen kunnen vertellen: in vergelijking daarmee kan ik u alleen maar sprookjes vertellen.

Hoe dan ook, werd ons bij de 50ste verjaardag van ons eerste vertrek een mooie medaille overhandigd en aanhoren wij vertederende woorden over de toewijding en de offers die wij ons hebben getroost voor de beschaving, voor het vaderland, voor de koning. En terwijl ons die lof wordt toegezwaaid, trekken we een bescheiden gezicht en denken bij onszelf: "Wat zullen ze wel van ons zeggen als we vertrokken zijn?"

In die tijd was het ook zo dat wanneer een jongeman aan zijn vrienden liet horen dat hij naar Congo wou gaan, dat nieuws altijd op bravogeroep onthaald werd: "Bravo, mijn beste, je bent wel moedig maar je weet toch dat wanneer er vier vertrekken, en maar twee terugkomen" en een ander: "waarvan de ene als een wrak terugkomt en de andere overal het porselein kapot slaat!" En zodra de jongeman de rug gekeerd heeft, gaan de vrienden erop los: "Wat heeft die uitgehaald, zeg ? Heeft hij gestolen ?" En een tweede: "nee, nee ik weet het wel, hij heeft niets gestolen maar hij heeft iets uitgehaald met zijn buurmeisje." En een derde: nee ik weet het : zijn vader heeft hem gezegd : "als je gebuisd bent, vlieg je naar Congo!" Naar Congo : dat was in die tijd het ultieme argument, de ideale sanctie van de ouders van kwaai ridders.

Ik heb het hier natuurlijk niet over de militairen, de missionarissen, advocaten en artsen, boekhouders en technici die wisten waar ze aan toe waren in Congo. Ik bedoel hier die grote hoop van jongeren die naar Congo gingen "om naar Congo te gaan" zonder goed te weten wat ze er gingen doen.

Dienst nemen was doodeenvoudig. Wie zich aanbood werd dadelijk aangenomen.

Nadat ik besloten had te vertrekken, heb ik me een beetje toevallig aangeboden in een kantoor aan de Brederodestraat, waar de zetel was van S.A.B. gevestigd was. Ik werd er ontvangen door een brave bediende die mij bekeek alsof hij er wel zeker van wou zijn dat ik wel degelijk twee armen en twee benen bezat en die me gewoon zei : " U kunt vertrekken, volgende week gaat er een boot. Er is maar een kleine formaliteit te vervullen, een medisch onderzoek. Dit is een lijstje van zaken waarvan u zich best kunt voorzien. U zult oproepen worden en u komt ook woensdag om 5 uur 30' om uw contract te ondertekenen bij de directeur".

Dat was het ! Er werd me niet gevraagd of ik kon lezen en schrijven, of ik een of andere bijzondere bekwaamheid had, niets!

De dag voor mijn vertrek bood ik me dus aan om 5 uur 30'. Ik werd binnengeleid bij een oude heer die Alexandre Delcommune bleek te heten en die me gewoon zei : " U bent meneer Harroy ? Dit is uw contract, gelieve het te tekenen". Daarop liet hij gaan, gaf me een hand en zei gewoon "goede reis". Dat was alles.

Dat contract heb ik dan ook getekend zonder er ook maar één regel van gelezen te hebben. Gelukkig maar ! Indien ik het gelezen had zou ik wel degelijk gearzeld hebben om te vertrekken ! Dit contract laat me niets toe en verbiedt me alles ; het zegt enkel dat mijn wedde 150 frank bedraagt, waarvan een derde door de maatschappij wordt gereserveerd als waarborg voor de blunders die ik zou kunnen begaan, een derde ter beschikking wordt gesteld van mijn lasthebber in België en een derde ter plaatse wordt uitbetaald min drie procent wanneer het in speciën wordt vereffend. Verder blijkt dat de maatschappij mij niets verschuldigd zal zijn wanneer ik wegens schipbreuk of enige andere omstandigheid mijn materiaal en uitrusting verlies. Ook is de maatschappij niets verschuldigd indien ik ziek word of er het hachje bij inschiet.

Het is me verboden voorwerpen te verzamelen. De maatschappij is gemachtigd mij naar een andere onderneming over te hevelen maar indien ikzelf naar een andere maatschappij zou overstappen binnen vijf jaar na mijn diensttijd zal ik haar 25.000 frank verschuldigd zijn.

Je ziet van hier tot welke gevolgen zulk een bizar systeem kan leiden. In Congo werd de hiërarchie uitsluitend bepaald door de anciënniteit: onderwijs, opvoeding waren van geen tel. De agent die een paar maanden voor jou aangekomen is uw chef zodat goed gevormde jongeren niet zelden onder het gezag stonden van analfabeten.

Ik vertel u niets over de reis zelf : dat is al tot den treure beschreven en gepubliceerd. Bij het vertrek stond een militaire muziekkapel op de kade opgesteld. Toen de boot zich langzaam van de oever verwijderde, werd ons door de muziek moed ingepompt onder de tonen van "Waar kunnen wij toch beter zijn !..."

Onderweg knoopt men natuurlijk allerlei kennissen aan. In tweede klasse was er onder ons een rijzige jonge Ardennees die ons nieuwsgierig maakte. Elke woensdag werd onze bagage uit het ruim gehaald en op het dek uitgesteld zodat de passagiers er toegang toe hadden. Onze jongeman had enkel een klein ijzeren koffertje bij en twee enorme houten kisten. Iedere woensdag wilden we dan ook weten wat er in die houten kisten zat. " Dat verklap ik jullie niet, zei hij, ik ben een slimmerd". Toen we echter te Matadi ontscheepten en de bagage voor de douane moest worden geopend, bleken die twee kisten enkel houtskool te bevatten, wat een lachsalvo ontketende. " Lachen jullie maar niet, zei de jongeman, ik ken mijn onderrichtingen: er is voorgeschreven dat ik een speciaal strijkijzer moest hebben dat met houtskool verwarmd wordt. Wel ik heb mijn voorzorgen genomen: ik heb hout meegebracht."

Na een nachtje te Matadi zaten we de volgende ochtend om 6 uur in de trein.

In die tijd bestond Thysstad nog niet. Het eerste oponthoud vond dus plaats in Tumba, waar wij om 5u. 30 aankwamen. Een bediende van een maatschappij diende ons te ontvangen en te zorgen voor voeding en logies. Als voedsel kregen we een vage maniokschotel en voor het logies was er een grote hut met een rieten dak. We sliepen er op de grond op matrassen die gevuld waren met bananenbladeren. Als deksel waren er enkel ratten. We deden dus van de hele nacht geen oog dicht maar 's anderdaagsmorgens stapten we weer op de trein, op weg naar Kinshasa waar zich de zetel van mijn maatschappij moest bevinden.

Het Kinshasa van toen was het Leopoldstad van heden, maar tussen het Kinshasa van nu en het Leopoldstad van toen was er een afstand van ettelijke kilometer.

Zo kwam ik dus ter bestemming ! De trein was gestopt in een soort woestenij : er stond een klein Deens huisje, dat de woning van de stationschef bleek te zijn, vlak bij de spoorlijn. Ik merk dat men mijn koffers uit de bagagewagen haalt, die men in de brousse gooit. Zo blijf ik daar alleen achter met mijn zware handkoffer. Ik richt mij tot de blanke die als stationschef dienst doet :

- Meneer, is het wel hier dat S.A.B. gevestigd is ?
- Ja.
- Kunt u me zeggen waar dat ligt ?
- Ziet u daar in de verte dat groepje bomen ?
- Ja.
- Wel, daar is het.
- Is er een weg om daar te komen ?
- Nee, nee.
- Hoe kan ik daar geraken ?
- U zult daar wel een paadje vinden doorheen de savanne.

Zeulend met mijn zware koffer en een aantal biloko kom ik na tien minuten badend in het zweet bij de boomgroep aan. daarachter vind ik inderdaad een aantal gebouwen in plaatijzer en zie ik een piepjonge man, blijkbaar zowat 20jaar oud, naar mij toekomen. dat is de zaakvoerder, meneer Poelmans. Hij lijkt eerder onthutst als hij mij ziet, want ik ben nog niet aangekondigd en hij heeft geen plaats om mij te ontvangen.. Hij krabt in zijn haar en zegt : "Waar moet ik met u heen ? Ik heb nergens plaats. Och ja, er is nog het oude boekhoudkantoor"

- Wat is dat ?
- Wel dat is een oud verlaten gebouw, ik zal er een bedkarkas heen laten brengen en ik zal uw bagage in het station laten ophalen. Ik veronderstel dat u alles hebt om uw bed op te maken : lakens dekens, muskietennet ?
- Ja.

O.k., men slaagt erin de deur van het oude lokaal open te breken. Zodra ze opengaat zie ik een troep ratten, zo groot als katten, in alle richtingen wegluchten. Er is geen tafel, geen stoel, niets. Ik moet mijn plan maar trekken. Ik vraag aan de boy die ik toegewezen krijg of hij me een en ander kan bezorgen om een beetje toilet te maken. Hij komt terug met een fles water en een oud bord waarmee ik me kan verfrissen.

Mijn koffers zijn aangekomen : met veel moeite zoek ik uit wat ik nodig heb om mijn bed op te maken en denk eraan dat de zaakvoerder gezegd heeft : om zes uur komt u naar de mess, "puis vous vous mettez a la suite". geen andere uitleg... "A la suite" wat betekent dat voor mij ? Ik ga mij in het gezelschap van andere blanken bevinden. Ik ben zo dom mijn beste pak uit Europa aan te trekken en het gaat zelfs zo ver dat ik handschoenen aandoe. Tegen zes uur ga ik dus naar de mess waar een groepje blanken al staat te wachten op de komst van de zaakvoerder die het voorrecht heeft als eerste binnen te gaan. Deze zegt me "Mettez-vous a la suite". Ik voel me belachelijk in mijn mooi kostuum en volg de file, uitkijkend naar een vrije plaats. De zaakvoerder wijst mij een lege stoel aan en zegt : "ga daar maar zitten, de boys van uw tafelburen zullen u bedienen."

Ik bekijk mijn twee tafelgenoten : links van mij zit een heel elegant geklede jongeman in een wit pak met stijve kraag, een das en manchetknopen. Ik loer naar zijn bestek dat op tafel ligt, zijn servetring en zijn lepel. Zij zijn gegraveerd met een blazoën : dat is de zoon van onze eerste minister, de Burlet.

Aan mijn rechterkant zit een brave arbeider in werkpak. Hij heeft het uitzicht van een anarchist maar lijkt het goed te kunnen vinden met de andere aanwezigen. Hij heet Galotti : hij is de eerste die naar mij keek en mij aansprak :

- U arriveert uit Europa ?
- Ja, ik ben pas aangekomen.
- Haha, en wat nieuws uit Eurpa ?
- Wel op de vooravond van mijn vertrek is de koning van Portugal vermoord !
- Wat zegt u daar ?
- Ik zeg dat de koning van Portugal op de vooravond van mijn vertrek vermoord werd.
- Is dat waar ?
- Ja.

Daarop staat de brave Galotti op, duwt zijn stoel achteruit, klimt op de tafel en roept luid bravo, bravo, terwijl mijn linkerbuur, de zoon van de eerste minister verbijsterd toekijkt.

Tot zover mijn eerste indrukken bij mijn eerste ontmoeting met blanken in Congo.

Wordt vervolgd

-
-

Op de boekentafel

Onze tijd in Congo (Jaak Aerts)

Het boekje is niet groot en ook niet dik (155 bladzijden), maar het is een boek naar ons hart. Het brengt het spontaan openhartige levensverhaal van een kranige jongeman uit Hamont-Achel die als kind van een groot gezin voor zich geen toekomst weggelegd ziet op de ouderlijke boerderij. Jaak Aerts waagt derhalve de sprong naar Congo om daar als kolonist midden in de brousse 'ab ovo' een landbouwbedrijf uit te grond te stampen en tot opbloei te brengen.

Zo volgen wij stap voor stap de rijping en het groeiproces van de exploitatie, die in de streek van Mahagi (Ituri) gevestigd was. Ze bestrijkt de periode van 1955 tot 1960, het jaar waarin de beloftevolle droom brutaal afgebroken werd.

Het is verheugend te zien hoe deze onderneming – een avontuur dat niet weggelegd was voor doetjes – vlot van start is gegaan, niet alleen dankzij de adequate begeleiding door de kolonisedienst van de Kolonie, maar vooral door de aanpak en de werkkraft van de pionier. Positief is ook dat de inlandse chefs zulke inplantingen gunstig gezind bleken te zijn, toen ze begrepen hadden dat deze bevorderlijk waren voor de werkgelegenheid.

Pijnlijk is natuurlijk de vlugge anticlimax : 18 juli 1960, 'de triestigste dag uit mijn leven', schrijft Jaak, toen de toestand onhoudbaar was geworden en hij noodgedwongen de weg naar Burundi moet kiezen.

Wij juichen de auteur toe waar hij de hoop uitspreekt dat zijn werkje mag bijdragen om de koloniale tijd in een positiever daglicht te stellen 'na tientallen jaren van anti- en negatieve kritiek door nestbevuilers en betweters'.

Het boekje is in eigen beheer uitgegeven. Men kan het bestellen tegen de prijs van 15 euro, verzending inbegrepen, bij de auteur (mail : jaak.aerts@skynet.be of telefoon 011 44 60 92). Let wel : de voorraad is beperkt. (GB)

Vergeten martelaars ? (Dries Vanysacker)

Wij herinneren aan dit boek dat handelt over de tragische gebeurtenissen in 1964 als gevolg van de Simba-opstand. Wij hebben dit belangrijke werk uitvoerig besproken in onze vorige Nieuwsbrief (nr. 37)

Voegen wij hier enkel aan toe dat het werk verkrijgbaar is

hetzij in de ACCO winkel
Blijde Inkomststraat 22
3000 Leuven

hetzij bij 'Ontwikkelingshulp der Dominicanen'
Ravenstraat 98
3000 Leuven
e-mail : o.p.leuven@telenet.be

De prijs bedraagt 24,50 euro, excl. verzendingskosten

IN MEMORIAM

Jacques Schulpen

Met enige vertraging, maar met diep leedwezen hebben wij kennis gekregen van het overlijden van Jacques Schulpen, in de leeftijd van 97 jaar.

Hij was naar Congo vertrokken in 1946 als ambtenaar in de gewestdienst.

Hij bleef er actief tot in 1961 en eindigde zijn loopbaan met de graad van districtscommissaris.

Na zijn terugkeer maakte deze schrandere man zich verdienstelijk bij het beheer van een rusthuis voor behoeftige oud-kolonialen. Hij zetelde ook lange jaren in het bestuur van AFAC, de vereniging van koloniale ambtenaren

Lijst van ontvangen bijdragen

(waarvoor hartelijk dank !)

De h. & mevr. Brasseur, Portugal (2016)

Dr. & mevr. Buytaert, Sint-Niklaas (2016)

De h. & mevr. O. Daene, Strombeek-Bever (2016)

De h. F. De Souter, Temse (2016)

De h. U. Driljeux, St-Truiden

De h. Ducheyne, Wenduine (2016)

De h. W. Ingels, Maldegem (2016)

Mevr. G. Laleman, Roeselare

De h. & mevr. Mertens, Geel

De h. M. Puttemans, Schoten

De h. M. Strobbe, Merelbeke

Mevr. Verzele, Oostend (2016)

Mevr. Vos, Halle-Booienhoven

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.